ISSN 1339-3189

2/2018

Mladá veda

Young Science

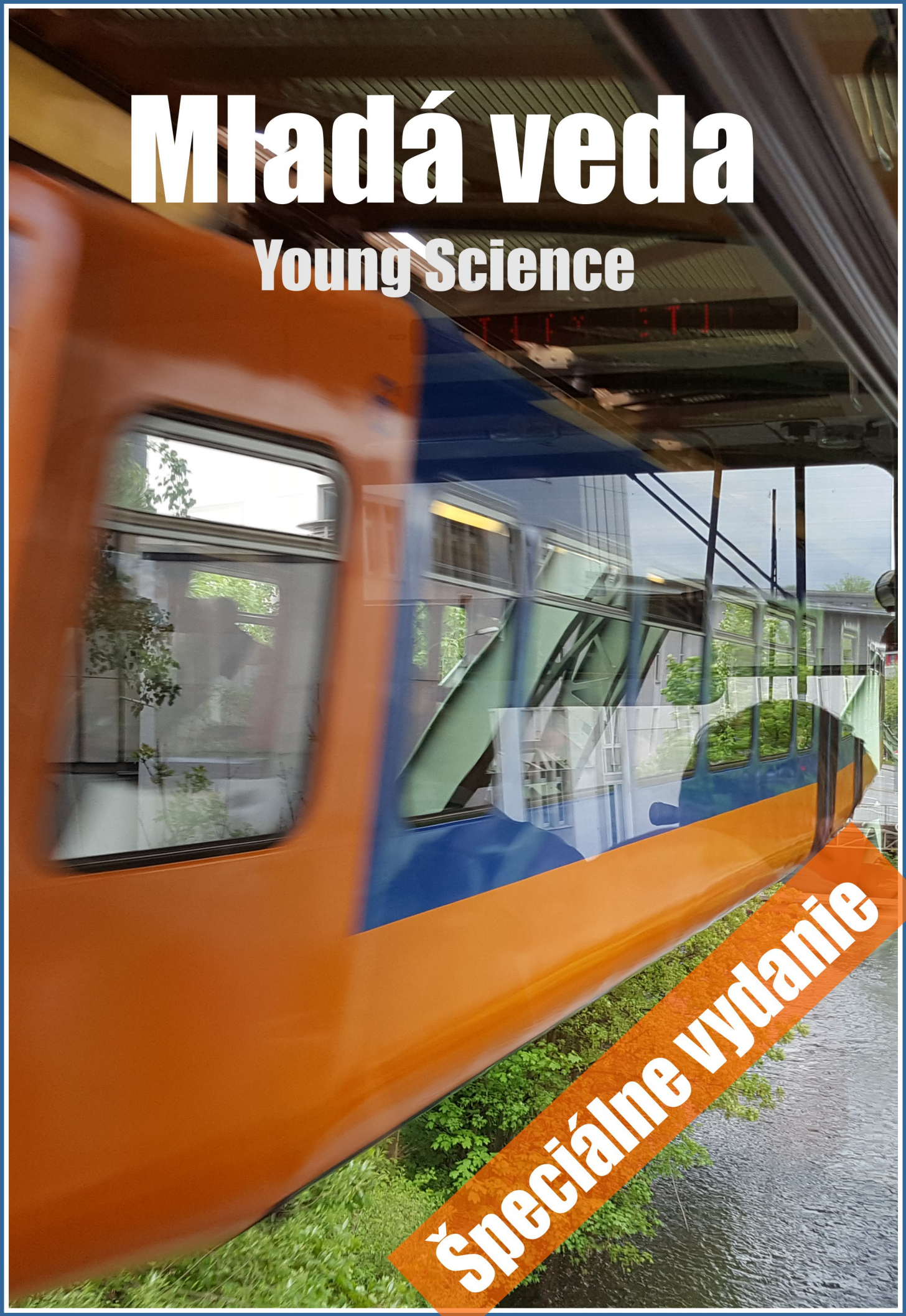

Špeciálne vydanie

www.mladaveda.sk

Mladá veda
Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 2 (špeciálne vydanie), ročník 6., vydané vo februári 2018
ISSN 1339-3189
Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk
Fotografia na obálke: Schwebebahn, Wuppertal. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA
doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)
doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)
prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)
Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)
doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)
prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)
prof. PhDr. Peter Švorc, CSc.,predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)
doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA
PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)
Mgr. Martin Hajduk (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)
RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)
Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)
PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)
Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ
Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.
www.universum-eu.sk
Javorinská 26, 080 01 Prešov
Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

Mladá veda
Young Science
ISSN 1339-3189

Vol. 6 (2), pp. 185-193

VYUŽITIE ARTETERAPIE V ROVINE PODPORNÝCH PSYCHOTERAPEUTICKÝCH POSTUPOV U KLIENTOV V PROCESE DLHODOBEJ LIEČBY

ART THERAPY UTILIZATION AS A SUPPORTIVE PSYCHOTHERAPEUTIC PROCEDURE IN CLIENTS DURING THEIR LONG-TERM TREATMENT PROCESS

Gabriela Ručková[1]

Autorka pôsobí ako odborný asistent na Vysokej škole technickej a ekonomickej v Českých Budějoviciach. Vo svojom výskume sa okrem iného zaujíma vznikom a negatívnymi účinkami závislostí na psychoaktívnych látkach, ich možnou liečbou, terapiou a možnosťami návratu do reálneho života.

The author works as an assistant at the Institute of Technology and Business in České Budějovice. Her research is aimed at occurence and negative influences of addictions on psychoactive substances, possibilities of treatment and using therapies with possible return to real life.

Abstract

The work depicts practical possibilities and effective utilization of art therapy as a form of supportive psychotherapeutic discipline, used for addicted clients in the process of their long-term treatment. Through the qualitative and quantitative measurements were identified the differences in clients before and after passed art therapeutic sessions. The target research group is created by adults with alcohol, drug or other substances addictions, regardless their gender, who voluntarily undergo the resocialization process in the protected environment. who have not been in relapse during the last half of the year. One of the main used variables was that participants chose the environment either based on a recommendation, or based on their own wish (voluntarily), where we assume the motivational moments, showing their interest in working on their own personal change. Based on the findings, it is possible to implement the appropriate therapeutic procedures, namely of individual, group or a family-based form. We gained the results by collecting data (personal histories, structured interviews, drawings, NEO, STAI, SOP - standardized questionnaires) supplemented by artistic therapies

[1]Adresa pracoviska: Ing. Gabriela Ručková, Ph.D., Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, Okružní 517/10, 370 01 Čes. Budějovice, Česká republika
E-mail: gabriela.ruckova@gmail.com

that provided us with a comprehensive picture, possibilities of individual specifics and accompanying the client in the therapeutic process. The work offers a part of results, mainly considering the fact of long-lasting and diametrically diversified research. For illustrative purposes, we present two personal histories of participants who have the same or, respectively, similar dependence and determination to work on their resocialization. We can perceive and compare their rational attitudes and emotional changes with the perspective of managing their own disturbed personality spectrum.
Key words: art therapy, psychotherapeutic procedures, client, treatment, resocialization

Abstrakt
Práca poukazuje na praktické možnosti efektívneho vyžívania arteterapie ako podpornej psychoterapeutickej disciplíny a to konkrétne u závislých klientov v procese dlhodobej liečby. Zámerom je prostredníctvom kvalitatívnych a kvantitatívnych meraní zistiť rozdiely u klientov pred a po arteterapeutických stretnutiach. Cieľovou výskumnou skupinou sú dospelé osoby, závislé na alkohole, automatoch, liekoch či iných drogách bez ohľadu na pohlavie, ktorí dobrovoľne podstupujú resocializačný proces v chránenom (izolovanom) prostredí a v priebehu posledného polroka nemali recidívu. Jednou z hlavných premenných je, že participanti si izolované prostredie vybrali na odporučenie, resp. vo vlastnom záujme (čiže dobrovoľne), čím predpokladáme u nich také momentálne motivačné nasadenie, že majú záujem pracovať na osobnostnej zmene. Na základe zistení, je následne možné realizovať vhodné terapeutické postupy či už v individuálnej, skupinovej alebo postupne v rodinnej forme. Výsledky, ktoré sme získali zberom údajov (osobné anamnézy, štruktúrované rozhovory, kresebné prejavy, štandardizované dotazníky NEO,STAI, ŠOP) a arteterapeutické sedenia nám ponúkajú ucelený obraz s možnosťami špecifických individuálností sprevádzania klienta v terapeutickom procese. Aktuálne ponúkame časť výsledkov a to vzhľadom na skutočnosť, že výskumný zámer je dlhodobý a diametrálne členený. Pre ilustráciu v závere uvádzame dve skrátené kazuistiky participantiek, ktoré majú rovnakú resp. podobnú závislosť a odhodlanie pracovať na sebe v resocializačnom zariadení. Môžeme vnímať a porovnávať ich racionálne postoje a emocionálne zmeny a to s perspektívou zvládania ich narušeného osobnostného spektra.
Kľúčové slová: arteterapia, psychoterapeutické postupy, klient, liečba, resocializácia

Úvod

Medzi dlhodobú liečbu sa radí i diagnóza F19.2 Syndróm závislosti, kedy závislosť začína po fáze experimentálneho užívania drog v rôznych sociálnych situáciách. Medzi hlavné príznaky patria: určitá strata zodpovednosti, kedy si závislý neplní svoje osobné, rodinné a pracovné povinnosti, má výkyvy nálad s možným delikventným správaním. Vo veľa prípadoch dochádza ku kombinácii príjmu návykových látok. Stančiak a Novotný (2011) uvádzajú, že dnes sa už v zdravotnej odbornej terminológii nehovorí o drogách, ale o psychotropných alebo návykových látkach. Vyplýva to z toho, že návykové látky nie sú len nezákonné, ale sú aj legálne produkované ako tabak, lieky a alkoholické výrobky. O to je celý proces liečby náročnejší a vyžaduje si sled konkrétnych krokov a takých postupov, aby boli pre klienta, či pacienta motivačné a podporné. Motivácia podľa sociálneho psychológa McDougalla je

založená na cieľovo orientovanom správaní, ktoré je motivované inštinktmi. Tieto inštinkty sú spontánne, vytrvalé, variabilné a opakujúce sa. Psychoterapeutická práca v prepojení s inštinktami sa viaže prevažne s vnímaním, správaním a emocionalitou. U Freuda sa stretávame s biologickými inštinktmi, teda dvoch hlavných inštinktoch - inštinkte života a smrti. Životný inštinkt predstavuje sexuálnu motiváciu a inštinkt smrti agresívnu motiváciu. Zmieňoval sa, že všetci ľudia majú silne vrodené agresívne inštinkty. Tieto inštinkty vytvárajú silu, ktorá umožňuje, aby sa jedinci zapojili do agresívnych aktivít. Proces uvoľnenia tejto inštinktívnej energie nazval ako katarziu, tiež označovanú ako očistenie sa od viny. S tzv. ‚ľahkou" katarziou môžeme pracovať práve pri aplikovaní arteterapeutických postupov u klientov, ktorí sú v procese dlhodobej liečby aj v izolovanom prostredí v resocializačných zariadeniach.

Jadro

Každý začiatok arteterapie so sebou prináša upozornenie, že nejde o finálne dielo, ale o proces tvorby, a to z dôvodu, že klienti majú strach z hodnotenia svojich artefaktov. Pri procese arteterapie má tak možnosť každý pracovať so svojím podvedomím a pocítiť tak bezprostredné prijatie jeho obsahu. Arteterapia sa touto formou postupne stáva klientmi obľúbenou formou trávenia času. Aj napriek rozšírenému záujmu o arteterapiu ako takú, je na Slovensku málo uznávaná, a jej miesto je nejednoznačné. V reálnej práci sa zameriavame na proces arteterapie s klientmi, ktorým na základe narušenia fyziologického alebo mentálneho spektra sa zmenila štruktúra zabehnutého života.

Arteterapia je podľa definície autorky Šickovej-Fabrici (2002) špeciálnym druhom psychoterapie zameriavajúcim sa na medziľudské vzťahy, citový vývin jedinca, rozvoj tvorivých schopností, a to telesne, duševne ako aj sociálne indisponovaných jedincov. Doslovne znamená liečba umením. V jej samotnom procese sa okrem výsledného produktu kladie do pozornosti priebeh tvorby a poskytnutie terapeutického vzťahu, ktorý prebieha v podpornom prostredí a dáva možnosť, aby klienti vytvárali obrazy a objekty s cieľom poznania seba samých. To následne môže viesť k pozitívnym a trvalým zmenám v kvalite ich života (Edwards 2004). Aj napriek tomu, že arteterapia je pomerne mladým odborom, terapeutická hodnota umenia bola uznávaná dávno. Už rituálne kmeňové umenie zrkadlilo duchovný a emocionálny život skupiny. (Campbell, 2000).

Pojem „art therapy" ako prvá použila Margaret Naumburgová, na základe psychoanalytického východiska, že každý človek, nezávisle od umeleckého vzdelania, má schopnosť svoj vnútorný konflikt projikovať do vizuálnych tvarov. Na Slovensku bola arteterapia súčasťou štúdia liečebnej pedagogiky na Pedagogickej fakulte univerzity Komenského od roku 1967. V súčasnosti je využiteľnou pri rôznych skupinách klientov a jej formy sa používajú v zariadeniach s rôznym zameraním (Case, 2014). Je efektívnou liečbou u jedincov s vývojovým, telesným, mentálnym a sociálnym postihnutím. Využíva sa pri emočne labilných klientoch, pre ktorých je možnosťou k spracovaniu a uvedomeniu si svojich emócií. Napomáha zmierniť pocity úzkosti, k úľave pri depresii a k celkovej kognitívnej a psychickej stimulácii. Je vhodná ako doplnková terapia pre akýkoľvek typ psychoterapie, kde klient objavuje aj svoje tvorivé sily a vďaka tomu si môže významne posilniť sebavedomie (Matoušek, 1999). Z hľadiska vekového ohraničenia klientov, s ktorými sa môže

v arteterapeutickom procese pracovať nie je jednoznačne stanovený. Vo veku dospelosti mnoho ľudí má malú alebo takmer žiadnu skúsenosť s použitím arteterapeutických materiálov, alebo s vyjadrovaním sa vizuálne.

Cieľom časti výskumu je nájsť a špecifikovať parametre motivácie u dospelých jedincov, ktorí sú vytesnení z klasického kolobehu života v dôsledku svojich vlastných postojov, chcení a protizákonných rozhodnutí. Vzhľadom na skutočnosť, že izolované prostredie si vybrali na odporučenie, resp. vo vlastnom záujme (čiže dobrovoľne), predpokladáme, že sú v takom momentálnom motivačnom nasadení, že majú záujem pracovať na zmene. Na základe zistení je následne možné realizovať vhodné terapeutické postupy či už v individuálnej, skupinovej alebo postupne v rodinnej forme. V našej práci sme sa zamerali na dospelých ľudí, závislých na alkohole, liekoch či iných drogách bez ohľadu na pohlavie, ktorí dobrovoľne podstupujú resocializačný proces v chránenom prostredí a v priebehu posledného polroka neboli v recidíve. Výsledky, ktoré sme získali zberom údajov (osobné anamnézy, štruktúrované rozhovory, kresebné prejavy, štandardizované dotazníky NEO, STAI, ŠOP) a dokončievané korelácie s výsledkami z Profilu životných postojov - Škála nádeje, nám ponúkajú ucelený obraz z možnosťami špecifických individuálností sprevádzania klienta v terapeutickom procese. V tejto časti práce sa zameriavame na výsledky zaznamenávajúce interpersonálne a sociálne vzťahy a na rizikové správanie k sebe a druhým u 24-och participantoch z resocializačného zariadenia vo veku 23 do 36 rokov, z čoho polovica sa aktívne podieľala na pravidelných skupinových arteterapeutických stretnutiach a ostatná časť tvorila kontrolnú vzorku pre náš výskum. Všetci participnti sa výskumu zúčastnili dobrovoľne.

Vychádzajúc z už nami uvedeného hlavného cieľa a na základe pomenovaných ďalších skutočností, ktoré vnímame ako kľúčové, postavili sme si nasledujúce výskumné otázky pre spresnenie nášho výskumného zámeru, a to:

VO1: Budú participanti absolvujúci arteterapeutické stretnutia v rámci celkového skóre vykazovať štatisticky významne nižšie hodnoty, než participanti bez absolvovania arteterapie?

Výsledky sme overovali štatistickou metódou Mann-Whitney U testom. V tabuľke č.1 môžeme pozorovať namerané rozdiely celkového skóre participantov v závislosti od ich zaradenia do skupiny alebo bez nej. Výsledky preukázali, že participanti, ktorí absolvovali arteterapeutické stretnutia vykazovali v druhom meraní štatisticky významné rozdiely (U=35,50 p=0,033) od klientov, ktorí stretnutia neabsolvovali.

	S art. (n-12)	Bez art. (n-12)	p-hodnota	Mann-Withney U
	Priemerné poradie			
Celkové skóre pred art.	10,83	14,17	0,266	52,00
Celkové skóre po art.	9,46	15,54	0,033	35,50

Tab. 1: Vyjadrenie rozdielov celkového skóre v skupine bez a s arteterapiou, v meraní pred aj po arteterapeutických stretnutiach
Zdroj: Vlastný zdroj

V nasledujúcej časti sa zaoberáme výsledkami a porovnávame ich s teóriou, ako aj s podobnými výskumami v oblasti arteterapie. Vo výskumnej otázke č.1 sme mali za cieľ overiť efekt arteterapeutického pôsobenia na participantov v závislosti od ich zaradenia do skupiny s arteterapiou alebo bez nej. Výsledky preukázali, že participanti, ktorí absolvovali arteterapeutické stretnutia, vykazovali v druhom meraní štatisticky významné rozdiely v hodnotách oproti participantom, ktorí stretnutia neabsolvovali, pričom participanti s realizovanou arteterapiou dosiahli celkovo nižšie skóre v: slabé ego, so znakmi nízkej frustračnej tolerancie, impulzivity, nezrelosti, hostility a negatívneho self-konceptu, zosilňovanie stimulácie spojené so zvýšenou senzitivitou, hypochondriou a strachom zo smrti. Malchiodi (2003) uvádza, že dlhodobejšie užívanie drogy postihuje človeka aj po stránke sociálnej, nakoľko sa nutnosť užívať látku stáva primárnou, čo neraz vedie k zanikaniu vzťahov s ľuďmi. Metódy, ktorými sa participanti na stretnutiach zaoberali, boli vyberané zámerne na ovplyvnenie sebahodnotenia, sociálnej interakcie, empatie a motivácie. Výsledky ukazujú, že došlo k pozitívnej zmene v celkovom skóre u participantov, ktorí absolvovali arteterapeutické stretnutia, pričom meranie po uskutočnení stretnutí preukázalo sign. rozdiel (U=35,50 p=0,033) medzi skupinami navzájom v celkovom skóre.

VO2: Budú participanti po absolvovaní arteterapeutických stretnutí v rámci sociálnych a interpersonálnych vzťahov vykazovať štatisticky významne nižšie hodnoty, než participanti bez absolvovania arteterapie?

Výsledky výskumnej otázky č.2 poukazujú na štatisticky významný rozdiel (U=30,50 p=0,014) nameraných priemerov v dimenzii sociálne a interpersonálne vzťahy v závislosti od ich zaradenia do skupiny s arteterapiou, alebo bez nej.(Tab.č.2).
Výsledky zároveň ukazujú, že particianti, ktorí absolvovali arteterapeutické stretnutia dosiahli v meraní pozitívnu zmenu, a teda že ich priemerné poradie vykazuje v druhom meraní nižšie hodnoty. Opačný efekt možno pozorovať u participantov bez arteterapeutických stretnutí.

	S art. (n-12)	Bez art. (n-12)	p-hodnota	Mann-Withney U
	Priemerné poradie			
Sociálne fungovanie pred art.	11,08	13,92	0,347	55,50
Sociálne fungovanie po art.	9,04	15,96	0,014	30,50

Tab.2: Vyjadrenie rozdielov v dimenzii sociálne fungovanie a interpersonálne vzťahy v skupine bez a s arteterapiou, v meraní pred aj po arteterapeutických stretnutiach
Zdroj: Vlastný zdroj

Výskumná otázka č.2 sa zaoberá konkrétne položkami zahŕňajúcimi interpersonálne a sociálne fungovanie, resp. sociálnu interakciu. Medzi položky zahŕňajúce túto dimenziu patrí *„Cítil som sa strašne sám a osamotený´´, Bolo pre mňa príliš náročné rozprávať sa s druhými ľuďmi´´*, či *„cítil som voči niekomu vrúcnosť a náklonnosť´´*. Na rozvoj sociálneho fungovania bolo zamerané počas našich stretnutí viacero aktivít, pričom skupinová arteterapia samotná vplýva priaznivo na sociálne fungovanie, ako aj na sociálne učenie. Rubinová (2008) uvádza, že pri tvorbe v skupine je každý z klientov ovplyvňovaný prítomnosťou druhých ľudí.

Výsledky poukazujú na skutočnosť, že v rámci arteterapeutickej skupiny došlo k pozitívnej zmene v rámci sociálneho a interpersonálneho fingovania, na rozdiel od skupiny, v ktorej arteterapeutické stretnutia neprebiehali. Zároveň sa preukázal štatisticky významný rozdiel (U=30,50 p=0,014) v priemernom poradí, ktoré dosiahli skupiny v meraní, po ukončení arteterapeutických stretnutí.

VO3: Budú participanti po absolvovaní arteterapeutických stretnutí v rámci problémov (symptómov) vykazovať štatisticky významne nižšie hodnoty, než participati bez absolvovania arteterapie?

Tabuľka č. 3 poukazuje na hodnoty priemerného poradia, ktoré boli namerané u oboch výskumných skupinách pred a po arteterapeutických stretnutiach v dimenzii problémy /symptómy. Výsledky ukázali, že participanti, ktorí absolvovali arteterapeutické stretnutia nevykazovali v dimenzii problémy/symptómy po skončení arteterapeutických stretnutí štatisticky významné rozdiely(U=57,5 p=0,410) od participantov, ktorí stretnutia neabsolvovali.

	S art. (n-12)	**Bez art.(n-12)**	**p-hodnota**	**Mann-Withney U**
	Priemerné poradie			
Problémy pred art.	11,96	13,04	0,713	65,50
Problémy po art.	11,29	14,71	0,410	57,50

Tab.3: Vyjadrenie rozdielov v dimenzii problémy/symptómy v skupine bez a s arteterapiou, v meraní pred aj po arteterapeutických stretnutiach
Zroj: Vlastný zdroj

Vzhľadom k zameraniu sa na problémy/symptómy, sme venovali pozornosť podobným výskumom v oblasti arteterapie, ktoré preukázali vplyv na spomínanú problematiku. Jednou z takýchto štúdií bol výskum Gussaka (2007) z Floridskej Univerzity, ktorý sa zaoberal efektivitou arteterapie v redukovaní depresie vo väzenskej populácií. Proces arteterapie prebiehal v tomto prípade po dobu 4 týždňov v intervaloch dva krát za týždeň. 39 zúčastnených sa podieľalo na stretnutiach, ktoré sa vyvíjali od jednoduchých až po zložité. Ako autor uvádza stretnutie, na ktorom si klienti napísali svoje mená a následne ich ozdobili, tak aby tým vypovedali niečo o sebe. Neskôr boli úlohy orientované komplexnejšie, kde uvádza príklad tvorenia ich ideálneho miesta, respektíve prostredia na ktorých modeláciu použili aj trojrozmerné predmety vyrobené z papiera. Výskum preukázal pokles depresívnych príznakov a zvýšenie pozitívnej nálady. O pozitívnych účinkoch arteterapie na pocity úzkosti a úľave pri depresii sa zmieňuje aj Matoušek (1999), ktorí dodáva, že okrem spomínaných účinkoch má arteterapia vplyv aj na celkovú kognitívnu a psychickú stimuláciu.

Výsledky odpovedajúce na výskumnú otázku zaoberajúcu sa problémami a príznakmi vykazujú pozitívne zmeny v našej vzorke participantov, ktorá sa zapojila to

areteterapeutického procesu, no zároveň nepreukazujú signifikantné rozdiely (U=57,5 p=0,410) v priemernom poradí v druhom meraní medzi oboma skupinami.
Pre ilustráciu záverom uvádzame dve skrátené anamnézy participantiek, ktoré majú rovnakú resp. podobnú závislosť a ich vzťah k nádeji. Môžeme vnímať a porovnávať ich racionálne postoje a emocionálne zmeny a to s perspektívou zvládania ich narušeného osobnostného spektra.

PŽ1

Osobná anamnéza: 29 rokov, základné vzdelanie, slobodná, 1 dieťa (9 rokov), problémy zo zákonom – podmienečne odsúdená na 20 mesiacov, záľuby: príroda, plávanie, šport, trávenie voľného času: reštauračné zariadenia, spoločnosť priateľov
Zdravotná anamnéza: F 19.2 Syndróm závislosti od viacerých PA látok HTC, metamfetamin, F 63.0 Patologické hráčstvo, Nikotinizmus, Alergie (cca od 14. r.), počet pôrodov a potratov: 1/4
Rodinná anamnéza: matka – 54 rokov, starostlivá, t.č. na invalidnom dôchodku, otec – 56 rokov, starostlivý, t.č. nezamestnaný, brat 30 rokov, sestra 17 rokov. Participantka hodnotí vzťahy vo svojej biologickej rodine ako dobré. Nemala nikdy vlastnú rodinu. Žila vo vzťahu v zahraničí 3 roky. Na Slovensku vo vzťahoch cca 4 roky. Všetky vzťahy sa rozpadli. Syn participantky žil spolu s ňou. Na výchove syna sa podieľala s partnermi, s ktorými žila vo vzťahoch, až do doby, kedy bol syn zverený do starostlivosti starých rodičov, a to z dôvodov liečby závislostí.

V súčasnosti rodina spolu s participantkou komunikuje telefonicky ako aj pravidelnými návštevami rodičov a syna v zariadení. Zo strany rodiny je podpora a motivácia k abstinencii. Nie je v kontakte s otcom syna a ani s bývalými priateľmi. Kontakt so sestrou udržiava sporadicky, s bratom nie je v kontakte a teší sa s kontaktu starej mamy z otcovej strany. Rodinných priateľov nespomína, skôr príležitostných kamarátov.
Problém sa objavil v 17-tich rokoch, kedy participantka začala experimentovať z drogami v partii. V biologickej rodine problém zo závislosťami zo strany rodičov nebol. Podnety vznikali v partii v období puberty. Na napomenutia reagovala útekmi z domu Zanechala štúdium a odcestovala za prácou do Španielska. Drogy pravidelne užívala. Otehotnela a vrátila sa naspäť. Neskôr odchádzala za partnermi do zahraničia. Posledný návrat bol spojený s útekom pred partnerovým fyzickým týraním. Participantka bola hospitalizovaná v nemocnici na psychiatrickom oddelení.

V terajšom čase participantka absolvuje resocializačný proces v izolovanom prostredí.Je odhodlaná abstinovať, čo sa potvrdzuje aj pri trávení času mimo resocializačného zariadenia a to počas návštev a priepustiek Rodina motivuje dcéru k abstinencii a návrat do reálneho života s prioritou starostlivosti o jej syna. Pri rodinných stretnutiach v resocializačnom zariadení podpora pre učenie paticipantky v oblasti finančnej gramotnosti pod otcovým patronátom. Plány a očakávania participantky sú obnovenie vzťahu s matkou, doživotná abstinencia, zaradenie sa do pracovného života a venovanie sa synovi, podpora v učení a mimoškolskej činnosti. Nádej má v sile k svojmu synovi (nadobudnutie narušenej vzťahovej väzby) a v rodine, ktorú veľmi veľa krát sklamala a rodina ju i napriek tomu

nezavrháva. Rodičia potrebujú podporu pre nastavenie a udržanie stanovených mantinelov pre dcéru a tak isto v celej rodine.

PŽ2

Osobná anamnéza: 29 rokov, stredoškolské vzdelanie – gymnázium,, slobodná, 1 dieťa (5 rokov), problémy zo zákonom – podmienka za krádež, záľuby: knihy príroda, hudba, trávenie voľného času: príroda

Zdravotná anamnéza: F 19.2 Polytoxikománia (alkohol, marihuana, stimulácia), F 15.5 Toxická psychóza, Organická porucha osobnosti, komplikované fraktúry, počet pôrodov a potratov: 1/0

Rodinná anamnéza: matka - 47 rokov, t.č. nezamestnaná, otec – 53 rokov, súkromný podnikateľ, brat 21 rokov. Participantka hodnotí vzťahy vo svojej biologickej rodine ako nefungujúce. Rodičia trávili čas každý sám. Vyrastala u starých rodičov z otcovej strany. Po rozvode rodičov, ktorý prebehol počas SŠ participantky, žila so svojim bratom v ich spoločnom byte po rodičoch. Rodičia sa odsťahovali za svojimi novými partnermi. Matka s participantkou nekomunikovala, domnieva sa, že ju od malička nemala rada (bola nechcená) a dodnes nepochopila, prečo sa stála na ňu hnevá. Mladší brat bol v rodina dominantný a akceptovaný. Udržiava kontakt z matkou a využíva finančné zdroje otca. V biologickej rodine sa závislosti neobjavovali. Participantka nemá vlastnú rodinu, žije s dcérou sama. Partnera z rodičovského bytu vyhodila po narodení dcéry z dôvodu užívania a distribúcie drog. Na výchove dcéry sa podieľala sama. Drogy brala sporadicky. Po MD nastúpila do zamestnania. Verbalizuje stále traumatické zážitky z detstva zo strany matky. Pamätá si na podvody otca a bola svedkom sexuálnych zážitkov svojej matky, dokonca s jej priateľom.
V súčasnosti s participantkou komunikuje otec, komunikuje aj s matkou i napriek otcovmu zákazu. Rodičia a rodina spolu navzájom nekomunikuje. Je v kontakte s otcovou sestrou a bratom. S vlastným bratom vzťahy neudržiavajú. Brat je v kontakte s matkou. Vždy sa teší každej návšteve, lebo je spojená s osobným kontaktom s dcérou, s ktorou si vymieňa listy. Rodinných priateľov nespomína, skôr kamarátov z otcovej strany. Väčšina z nich „je mŕtva, alebo ich zabili.“

Problém sa objavil v 20-tich rokoch, kedy participantka užila 1x pervitín. Pol roka po narodení dcéry začala užívať drogy pravidelne. Periodicky každé 4 mesiace neskôr dávky zvýšila, neskôr častejšie. Situáciu nezvládala, prosila otca, aby predal byt, lebo priateľ predáva drogy priamo v byte. Začala pracovať a nestíhala. Medzitým priateľ zomrel. Situáciu nezvládala, vyhrotila sa do vysokej agresivity. Bola umiestnená v nemocnici na psychiatrickom oddelení, neskôr v PN Veľké Zálužie. Priamo z liečebne nastúpila do resocializácie.

V terajšom čase participantka absolvuje resocializačný proces v izolovanom prostredí. Otec motivuje dcéru k resocializácii a dlhodobému pobytu v zariadení Plány a očakávania participantky sú obnovenie vzťahu a intenzívny kontakt s dcérou a upravenie vzťahu s otcovou priateľkou a matkou, doživotná abstinencia. Nádej má vždy vo svojej dcére, ktorú nechce stratiť a nechce dovoliť, aby dcéra zažívala to, čo ona v minulosti.

Záver

Náš výskum je malým prínosom pre možné potvrdenie využívania arteterapeutických postupov v zariadeniach určených pre dlhodobých klientov, ktorá sa stáva čoraz rozšírenejšou a v nemalej miere i atraktívnou svojou nenútenosťou a ľahkosťou v ponímaní. Niektoré zariadenia ju aplikujú ako systematickú a integrovanú súčasť liečby a prístupu ku klientom. Aby týchto zariadení bolo čo najviac, je potrebné rozširovať povedomie o efektivite arteterapie spoločne s postupmi a možnou konkrétnou aplikáciou pre špecifickosť zariadení.

Hlavným cieľom tejto časti práce bolo zmerať efektivitu využitia arteterapie v doliečovacom zariadení. Výskum preukázal štatisticky významné rozdiely v celkovom skóre medzi skupinami po meraní, ktoré prebehlo po skončení arteterapeutických stretnutí. Z konkrétnych dimenzií sa preukázala signifikantná zmena, len v dimenzii sociálne fungovanie a interpersonálne vzťahy, pričom najmenšie zmeny nastali v dimenzii problémy/symptómy. Za limity výskumu považujeme v prvom rade malú vzorku, ktorá bola pri uskutočnení výskumu použitá.

Do budúcnosti predpokladáme rozšírenie výskumu v spolupráci s viacerými zariadeniami špecializujúcimi sa na dlhodobú liečbu klientov, resp. pacientov na území Slovenska, čím by sa docielila vyššia výpovedná hodnota nášho výskumu. Prínos našej práce vnímame v obohatení a potvrdení, že aplikovanie arteterapeutických postupov do praxe ako samostatného systému pri práci s klientom v procese dlhodobej liečby je vhodná, ak nie nutná.

Tento článok odporúčal na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
Doc. PhDr. Jaroslav Stančiak, PhD., MPH

Použitá literatúra

1. CAMPBELL, Jean, 2000. *Techniky arteterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi.* Praha: Portál, 2000. Vyd. 2, 199 s. ISBN 80-7178-428-1.
2. CASE, Caroline and Tessa DALLEY, 2014. *The handbook of Art therapy*. New York: Routlage, 295p. ISBN 978-1-315-77979-9.
3. EDWARDS, David, 2004. *Art therapy: Creative Therapies in Practice.* SAGE Publication. 161p. ISBN 0 7619 4750 7.
4. GUSSAK, David, 2007. *The Effectiveness of Art Therapy in Reducing Depression in Prison Populations. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. Vol. 51, Number 4, August 2007 444-460 ISSN 15526933.
5. MALCHIODI, Cathy, A., 2003. *Handbook of Art therapy*. New York - London: The Guilford Press. 461p. ISBN 1-57230-809-5.
6. MATOUŠEK, Oldřich,.1999. *Potřebujete psychoterapii?* Praha: Portál. 131s. ISBN 80-7178-314-5.
7. RUBINOVÁ, Judith, A., 2008. *Přístupy v arteterapii: teorie.* Praha: Triton, Vyd. 1. ISBN 978-807-3870-935.
8. STANČIAK Jaroslav a Jozef NOVOTNÝ, 2011. *Drogová závislosť a prevencia.* Bratislava: EXPOL Pedagogika. 104 s. ISBN: 978-80-8091-240-6
9. ŠICKOVÁ-FABRICI, Jaroslava, 2002. *Základy arteterapie.* Praha: Portál. Vyd. 1, 167 s., VIII s. obr. příl. ISBN 80-7178-616-0.